

ban a «fényt» inti népét. Az oroszország lényege azonos a keresztyénség lényegével, zárja fejtegetéseit, az orosz ideának ebből kell kisarjadnia. Az egységes oroszországra Szent Christophorus szerepe vár, az óriásé, ki csak a legfenségesebbnek, legerősebbnek akart szolgálni, s ezért választotta urául a Krisztust.

Iwanow a szlavofil ideológia és az európaizmus termékeny szintézisét óhajtotta, az orosz nép jelenlegi urai a panmongolizmus, az Ázsia felé fordulás szolgálatába állították Európa vívmányait. De vajjon az a másik, az igazi orosz lélek örökre halott?

Joó Tibor.

Takáts Sándor : Kémvilág Magyarországon. I—II. k. (Budapest, Franklin-Társulat.)

A bécsi titkos rendőrség éber figyelemmel kísérte a magyar nemzeti mozgalmakat. Jelentései «majdnem kivétel nélkül gyűlöletes hangon, ellenséges érzéssel szólnak az úgynevezett patriótákról, vagyis a magyar ellenzék hazafias tagjairól». A titkos rendőrség levéltára sok értékes adatot őrzött az 1792—1865 közti évek mozgalmára vonatkozólag, ezek azonban a legutóbbi bécsi forradalomban elégték. Takáts már előbb felhasználta és az ott talált titkos jelentések alapján írta meg a titkos rendőrség szereplését.

Takáts Sándor eredeti forrásokon felépülő művei az ujdonság ingerével hatnak és nemcsak a szakembert, hanem a művelt nagyközönséget is érdeklik. Felvonultatja előttünk a titkos rendőrség erkölcstelen szereplését, amikor Wesselényi Miklós ellen még vérrokonát is behálózták és besúgónak szerezték meg. (*Wesselényi Miklós és a titkos rendőrség.*) A kémek nem vetették meg a hazugságot sem, ha esetleg vetélytársukat akarták kiszorítani a bizalmas állásból, vagy ha valamelyik magyar hazafit befeketíteni kellett. Ily célra nem kímélte a pénzt Metter-

nich vagy Sedlnitzky rendőrminiszter. Wesselényi állandó felügyelet alatt állott s a gyűlöleteshangú jelentés «az ország igazi pestisének» mondja, «akitől minden rossz származik». «Ezen embernek — írja Ferstl, az országgyűlési titkos rendőrség feje — vagy az örültek házába, vagy más külön őrizethelyre kell jutnia.» Hütlenségi perbe fogták, el is ítélték.

Széchenyi István gróf Pozsonyban 1825-ben politikai klubot alapított. (*Széchenyi István gróf reünioja és az akadémia alapítása.*) Működését élénk figyelemmel kísérte a titkos rendőrség, különösen az Akadémia alapításával kapcsolatban. Amikor pedig megtudták, hogy levelei Tibolt névre érkeznek Pozsonyba, a rendőrség intézkedést tett ezek kézrekerítésére. Ez nem is volt nehéz, hisz *a posta is a kémrendszert szolgálta* állott. De nemcsak patrióták, mint Széchenyi, hanem a gyűlölt Eötvös Ignác vagy Apponyi párizsi követnek Metternichhez küldött levelét is felbontotta a posta és másolatát megküldte a titkos rendőrségnek.

Ezen kormányrendszer — Wesselényi Miklós, Balogh János, Kossuth Lajos elleni perek s a jurátusok elfogatása — miatt támadt gyűlölet időnkint még az egyébként népszerű József nádort sem kímélte. Éppen akkor ünnepelte nádorságának negyvenedik esztendejét s az uralkodó az alcsuti és a borosjenői uradalmat ajándékozta neki. A kisjenői beiktatást követő ünnepségen a jurátusok elfogatása miatt az ifjak botrányos tüntetést rendeztek. (*Két nevezetes beiktatás 1836-ban.*)

Az ifjak kiszabadítása érdekében hiába vezette a derék Földváry Gábor alispán Pest megye küldöttségét a királyhoz, még csak oda sem engedte Pálffy Fidél udvari kancellár, aki «alig tudott magyarul s esküdt ellensége volt minden nemzeti mozgalomnak, minden haladásnak». (*Földváry Gábor és Pálffy Fidél.*)

Az országgyűlésen nehezen haladt reform ügye. Az egységes vélemény kialakítása érdekében a rendek körében meghonosodtak a *politikai konventikulumok és titkos konferenciák az országgyűlésen*, amelyekről azonban majd mindig értesülést szerzett a titkos rendőrség. Amikor pedig *Tisza Lajos*, Biharmegye főjegyzője az udvari kancelláriához tiszteletbeli titkári állásért *folyamodott*, még a kedvező jelentések és Reviczky kancellár ajánlata dacára sem nyerte el.

A titkos rendőrség éber figyelme kiterjedt a polgári őrhadak szereplésére, a Napoleon-korabeli embervadászatokra, a kedélyes országgyűlési füzetekre, sőt a fényes főispáni beiktatásokra is. Természetes, hogy jelentések mentek Bécsbe, ha az országgyűlési ifjak az ülések tárgyalásáról szóló jelentések másolása közben a hivatalos diktálót — kit Szuszurkának hívtak — kidobták (*Ribillió a diktatúrában*), még inkább, ha az ünnepelt szónokoknak fáklyászenét adtak, avagy ha Pozsonyban a magyarságot sértő bécsi színészek ellen színházi tüntetést rendeztek.

Mindezeknél azonban szélesebb körű érdeklődésre számíthat Takáts cikke: *Harc az operaelőadások ellen a régi Nemzeti Színházban*. Schodelné szerepét nagy szeretettel rajzolja meg és teljes elégtételt nyújt neki Déryné naplójával szemben.

Amikor az ember átolvassa az élvezetesen megírt korfestő rajzokat, a szerzővel együtt «szomorú tanulsággal teszi le azokat». De ez a lehangoló érzés nem a kiváló szerző művének szól, hanem a rosszlemkű, magyargyűlölő kémvilágnak.

Závodszy Levente.

Szilády Zoltán : Bulgária. (Nagy 8°; 1—472 l. 330 képpel, 3 színes képpel, 17 mülappal, 2 térképpel.) Budapest, 1931. Szerző kiadása.

A nevezetessé vált madarai lovas-

szobornak a könyv címtáblájába illesztett miniatűr bronzplakettjével díszített vaskos kötet már feltűnően izléses külső kiállításával is lebilincseli a könyvbarátot. S valóban olyan is ez a könyv, hogy mindig a választékos izlésű, sokoldalú műveltségű olvasó igényeihez igazodik. A témák változatossága szinte kápráztató, s hirtelenében azt a látszatot keltheti, hogy csupa ujságírói fölületességgel megírt kis fejezetekben ismerkedünk meg Bulgária történelmének főbb mozzanataival, irodalmának főbb szakaszával és kiválóbb művelőivel, népének etnografiai és leszármazási jellemzésével, a bulgár iskolaüggyel, művészettel, tudománnyal stb. Pedig nem csupán ezekről, hanem ezeken kívül Bulgária természeti viszonyairól is megfelelően kerek és eleven képet rajzol a szerző; s minthogy Szilády a zoológia tudományának ismert és elismert nevű művelője, megbízhatunk szavahihetőségében, még ott is, ahol nem a saját megfigyeléseiből származó adatokról van szó. S itt mindjárt azt a mérsékletet is ki kell emelnünk, s a könyv erényéül betudnunk, amelylyel a szerző a szívének oly kedves témák bővebb ismertetését szinte erőszakosan háttérbe szorítja, hogy ne tűnjék föl részrehajlónak. Ha pedig a természetbúvár itt-ott mégis kitör belőle, amikor pl. Várnáról jellemzésül megjegyzi, hogy a sirályok, Filipopólról, hogy a csókák, és Viddinről, hogy a gerlék városa, vagy pedig elégtétellel hangsúlyozza, hogy az állat- és növénygyűjtő nem szokatlan idegen Bulgáriában, «hiszen a tudományos cárok madár- és lepkegyűjtéséről a legkisebb faluban is tudnak és a lepkefogást éppen tiszteletreméltó, fejedelmi foglalkozásnak tekintik», valóban semmi okunk sincs ezt rossz néven venni tőle.

Ismételve is hangsúlyoznunk kell tehát, hogy Szilády könyve pompás írás- és előadóművészettel megrajzolt